

Aymuray killa 2012 wata

Qhichwata yachaqarikunapaq

1
Juk

RURI

Riqsichiynin _____ 3

Qhichwa sanampakuna _____ 4

“a” uyaywawan ruwanachik _____ 5

“i” uyaywawan ruwanachik _____ 6

“u” uyaywawan ruwanachik _____ 7

Yachaqasqanchikta

chaninchanachik _____ 8

WiñayPacha

Bolivia Suyu Yachay Kamachina Wasip sapa iskay qanchischaw qhichwa simi yachachiynin.

Yachay Kamachina.

Ñawra Kawsaypura Rimaykuna Kamachina T'aqa.

Av. Arce Nº 2147

Karu rima: 2442144 – 2442074

e-mail: winaypacha@minedu.gob.bo

Yachay Kamachiq:

Roberto Aguilar Gómez

UPIIP Umalliq:

Walter Gutiérrez Mena

Purichiq:

Aurora Quinteros

Samuel Yanaje Yarvi

Qillqaq:

Juan Revollo Valencia

Phutukuna:

J.R.V. (2009, 2010, 2011)

P'anqap uyan:

Sacaca jap'iyanta
yachakuqkuna

Siqichaq:

ORURO Artes Gráficas s.r.l.

Ñit'iq:

La Paz - Bolivia 2012

Imatataq kunan yachaqarisunchik?

Kay kutipiq qhichwa simip a p a y k a c h a k u y n i n m a n t a phutukunata qhawaripa qhichwa simikunata qillqaripa, parlaripa ima yacharisunchik.

WARMI

Warmip llamk'ayninqa
mana tukukuyniyuq
sapa p'unchaw llamk'ayninqa
wasiruwananqa mana tukukuyniyuq.

Chayrayku warmi qamta
tukuy sunqu yupaychayku
kunan, ripuq, jamuq pachapi
sunquykupi kawsakunki.

Qillqaq: Nora Gonzales

WiñayPacha p'anqakunaqa, Quchapampa llaqtapi 22, 23 p'unchaw kachkaptin tarpuykillalla ukhupi chaninchakuspa karqa. Tantakuyman jamuqkunaqa allinkunata mana allinkunata qhawaripa allinchakunanpaq yuyaycharirqanku, chaymanjina allinchasqa kachkan.

Kay chaninchaymanqa Uru Uru, Quchapampa, P'utuqsi llaqtamanta Federación Departamental de Mujeres Indígena Originaria Campesinas “Bartolina Sisa”, Federación Departamental de Campesinos Chuquisaca, Consejos Educativos Comunitarios Chuqichakamanta Quchapampamanta ima, jamurqanku. CNC-CEPOs, CENAQ, ajinallatataq Escuelas Superiores de Formación de Maestros (ESFM), UMSA chantapis UMRPSFXCH Jatun Yachaywasikuna yanaparirqanku. Ajinallatataq, EGPP, Qhichwata yachachiqkuna, qhichwa yachaykamayuqkuna ima kay p'anqakuna allin kananpaq yuyaycharirqanku.

Riqsichiynin

Bolivia Suyup Mama Kamachiyninmanjina, ajinallataq Avelino Siñani—Elizardo Pérez Yachaymanta Kamachiymanjina imaymana simi, kawsay imaqa, riqsikapusqaña kanku; chaytaq, qhichwa siminchikta kallpachanapaq tukuy ima llamk'aykunapi ruwaykunapi apaykachasqa kananpaq yachachiymantapacha qallarinata ñiwanchik. Ajinallatataq qhichwa simipis kastilla simijina yachaywasikunapi rimarispalla manaqa yachaykunata puquchispa ñawpaqman rinanpaq kamachiykuna kanña, chay kamachiykunapi q'imikuspa qhichwa siminchik kawsayninchik ñawpaqman rinanpaq tukuy chiqanmanta llamk'aysinanchik tiyan.

Yachay Kamachina Wasimantapacha, llaqtakunap yachayninku, kawsayninku, siminku, chantapis *Sistema Educativo Plurinacional* kallpachasqa kananta munaspa, kay yanapaq p'anqakunata chayachimuyku. Jinamanta juch'uy yachaywasikunapi, Mama Yachaywasikunapi, Jatun Yachaywasikunapi, maypichus yachachiy, yachaqay thatkirichkan chaykunapi yanaparinanpaq kachkan. Ajinallataq qhichwata yachaqkuna kallpachakunankupaq, mana qhichwa simita parlayta yachaqkunataq yachaqayta qallarinkunupaq, sullk'akunapis kuraqkunapis ñawiriyta qillqayta yachaqayninkupi qhichwa kawsaymantapacha sunquchakuspa qhapaqyachinankupaq yuyaywan qillasqa kachkan.

Kay p'anqakunaqa qhichwa simip ñanchariyninmanjina qhichwa suyumanta runa ñawirispa juk riqllata qillqanankupaq yuyaychachkan, parlaypitaq sapa juk llaqtapi imaynatachus rimarinku chayta kallpachayta munan.

Juk kaq p'anqamantapacha sanampakunap ruwakuyninmanjina simikunata yachaqarikusunchik, mayk'a sanampakunataq qhichwa simipi kasqanku chaywan qillqariyta, parlariyta, ñawiriyta ima yachaqarikusunchik. Yachaypiqa phutukunawan yanaparichikusunchik, chaymanjinataq wak simikunata ruwanapaq, imakunatachus yachaqarikusqata kallpachanapaqtaq ruwaykunawan tukuchasunchik.

**Tukuyninchik kay yachaykunata
yachaqarinapaq mink'arisqa kachkanchik!**

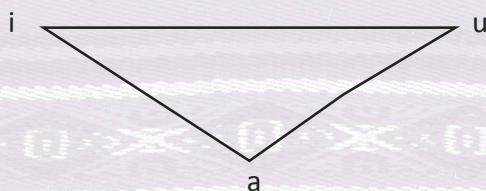
Qhichwa sanampakuna

20227 Apu Kamachiyta 1984 watapi, suyuta Kamachiqkuna qhichwa simita chantapis aymara simita qillqaypi apaykachananpaq churamurqanku. Chay kamachiypitaq 28 sanampawan qhichwa simi qillqakunanta kamachikuchkan.

MODOS Y PUNTOS DE ARTICULACION DEL QUECHUA

			Puntos de articulación					
			Bilabiales	Dentales	Alveolares	Palatales	Velares	Postvelares
Modos de articulación	OCCLUSIVAS	Sorda simple	p	t			k	q
		Sorda aspirada	ph	th			kh	qh
		Sorda glotalizada	p'	t'			k'	q'
	AFRICADAS	Sorda simple				ch		
		Sorda aspirada				chh		
		Sorda glotalizada				ch'		
	FRICATIVAS				s		j	
	RESONANTES	Lateral sonora			l	ll		
		Nasal sonora	m		n	ñ		
		Semiconsonante sonora	w			y		
		Sonora simple				r		

Alfredo Quiroz Villarroel, Gramática Quechua, 2000.

Qhichwa simip qhapaq kayninta ñanchariyninmanjina kallpachanapaqqa kay sanampakunawanpuni qillqananchik kachkan. Parlaspataq sapa jukninchik llaqtanchikmanjina imaynatachari parlakunchik, kikillanta parlakunanchik kachkan.

“A” uyaywawan ruwanachik

- 1** Kay uywakunap sutinta yachaqañapaq kay “Imataq kay?” tapuyman “kayqa” simita apaykachaspa kutichinachik. Ajinata.

Imataq kay?

kayqa achupalla

kayqa anka

kayqa allay

kayqa waka

- 2** Kay uywakunap sutinkuta qillqarinachik. “Imataq Kay?” tapuyman “kayqa” simimanta sapa phutuman tinkuchispataq sutinta qillqaspa ñawirinachik.

Imataq kay?

kayqa

achupalla

- 3** Kunanqa, kay simikunamanñataq kunan yachaqaqanchik uyaywawan junt’achinachik.

aj__ra

__nka

w__llpa

wak__

l__wa

all__y

“i” uyaywawan ruwanachik

- 1 Kay phutukunata qhawarispá, “Imataq kay?” tapuyman “kayqa” simita rimarispá kutichinachik.

Imataq kay?

kayqa isanka

kayqa ninri

kayqa killa

kayqa qillqay

- 2 Kay phutukunap sutinkuta qillqarinachik. “Imataq Kay?” tapuyman “kayqa” simimanta sapa phutuman tinkuchispataq sutinta qillqaspa ñawirinachik.

Imataq kay?

kayqa

ninri

- 3 Kunanqa, kay simikunamanñataq junt’achinachik.

ninr__ __sanka

q__llqay

int__ __skay

“U” uyaywawan ruwanachik

1

“Imataq kay?” ñispa tapuyman kutichiyta ñawirinachik.

Imataq kay?

kayqa uwija

kayqa urpi

kayqa llama uña

kayqa uchu

2

Kay phutukunap sutinkuta qillqarinachik. “Imataq Kay?” tapuyman “kayqa” simiwan sapa juk phutuman tinkuchispataq sutinta qillqaspa ñawirinachik.

Imataq kay?

kayqa

wuru uña

3

Kunanqa, kay simikunaman kunan yachaqasqanchik uyaywawan junt’achinachik.

__wija

kh__chi

__chu

__rpi

__ña

__ma

Yachaqasqanchikta chaninchanachik

1

Kay phutukunap sutinta tariytawan juk siqiwan tinkuchinachik.

Imataq kay?

Kayqa....

Imataq kay?

Kayqa....

Imataq kay?

Kayqa phuyu

Imataq kay?

Kayqa....

2

Mana qillqasqaman sanampakunawan junt'achinachik.

um__ k__nk__ m__k__ ch__k__ __y__ __nti __ll__